

EFFEKTIV – Ett instrument för bedömning av kommunikativ stil hos föräldrar till barn med omfattande kommunikationssvårigheter

Ebba Almsenius
Louise Karlsson

Sammanfattning. Syftet med föreliggande studie var att utarbeta ett instrument – EFFEKTIV – för bedömning av kommunikativ stil hos föräldrar till barn med omfattande kommunikationssvårigheter. EFFEKTIV ska användas för att utvärdera kommunikation hos föräldrar som gått AKKTIV-kommunikationskurs. AKKTIV betyder Alternativ och Kompletterande kommunikation – Tidig InterVention och riktar sig till föräldrar som har barn med omfattande kommunikationssvårigheter i förskoleålder. Instrumentet skulle mäta de aspekter i föräldrars kommunikation som anses betydelsefulla för barns kommunikationsutveckling, generellt och då AKK används. Instrumentet prövades på filmer av interaktion mellan föräldrar och barn. Momentet låg till grund för olika prövningar, vilka syftade till att undersöka reliabilitet, validitet och användarvänlighet hos instrumentet. Prövningarna utfördes av författarna, av en extern bedömare och av en förälder som gått AKKTIV-kommunikationskurs. Resultaten visar att instrumentet är användarvänligt samt uppvisar relativt god validitet och reliabilitet. I uppsatsen ges förslag på hur instrumentet kan vidareutvecklas för att ytterligare stärka dess validitet och reliabilitet.

Abstract. The aim of the study was to develop an instrument – EFFEKTIV – assessing communicative style of parents to children with extensive communication difficulties. EFFEKTIV will be used to assess the communication of parents attending the AKKTIV parental education. AKKTIV stands for augmentative and alternative communication – early intervention, and targets parents of preschool-children with extensive communication difficulties. The instrument was designed to measure aspects of parents' communication considered important for the communication development of children, in general and when AAC is used. The instrument was tested using films of interaction between parents and children, and the reliability, validity and user friendliness of the instrument was evaluated. The testing was conducted by the authors, an external assessor and a parent who had attended AKKTIV. The results indicate that the instrument is user friendly and that validity and reliability reach acceptable levels. The paper provides suggestions for further developments of the instrument concerning validity and reliability.

Kommunikation mellan föräldrar och barn kan se annorlunda ut då barnet har omfattande kommunikationssvårigheter jämfört med då barnet inte har det. Föräldrar till barn med kommunikationssvårigheter får ofta en styrande roll då de initierar många turer, ger barnet många uppmaningar, ställer slutna frågor och efterfrågar information de redan känner till. Dessa kommunikationsmönster kan vara ogynnsamma för barnets kommunikationsutveckling (Barerra & Vella, 1987; Ferm, 2006; Pennington, Goldbart & Marshall 2004). Barn med kommunikationssvårigheter kan vara svåra att tolka och ger ofta begränsad respons (McCollum & Hemmeter, 1997). Barnen får ofta en passiv roll, överlämnar ansvaret på samtalspartnern och förlitar sig och svarar på det partnern initierar. Dessa begränsade

samspelelmönster ser man även hos barn som har tillgång till kommunikationshjälpmedel (Joleff et al., 1992; Light, Collier, Parnes, 1985). Barn med kommunikationssvårigheter efterfrågar information och förtydliganden i mindre utsträckning än barn utan kommunikationssvårigheter samt har svårare att utveckla pragmatiska färdigheter och delta i samtal på ett funktionellt sätt (Ferm, 2006; Hanzlik, 1990; Pennington, Goldbart & Marshall 2004).

Harwood, Warren & Yoder (2002) beskriver vikten av föräldrars respons till barn som är på en tidig kommunikativ nivå. Responsen kan vara ickespråklig, språklig utifrån barnets intressefokus och språklig utifrån barnets kommunikationshandling. Ickespråklig respons kan t.ex. vara att imitera barnets ansiktsuttryck, lek eller vokalisationer. Språklig respons utifrån barnets intressefokus innebär t.ex. att kommentera, benämna föremål och sätta ord på det barnet fokuserar. Språklig respons på barnets kommunikationshandling innebär t.ex. att sätta ord på det barnet kommunicerar, utvidga barnets yttrande eller korrigera barnets grammatik. Samtliga föräldraresponser anses viktiga för att stimulera barns kommunikativa utveckling.

Med tidig intervention avses insatser till barn i åldrarna 0-5 år (Guralnick & Neville, 1997). Logopediska insatser kan rikta sig till barnet och/eller till föräldrar och personal. Barninriktad logopedisk intervention kan innefatta att lära barnen olika kommunikationsfärdigheter och att introducera alternativ och kompletterande kommunikation, AKK. Vikten av tidig intervention till föräldrar som har barn med omfattande kommunikationssvårigheter uppmärksammas allt mer. Föräldrainriktad intervention och intervention till personal som arbetar med barn med omfattande kommunikationssvårigheter syftar till att lära vuxna mer om barns sätt att kommunicera. De vuxna får lära sig att styra mindre, låta barnet leda och skapa fler möjligheter för barnet att kommunicera. Målet är att barnet genom förändringar i den vuxnes sätt att kommunicera ska lära sig nya kommunikationsfärdigheter som han eller hon kan använda i det vardagliga livet. Man eftersträvar således att barn med omfattande kommunikationssvårigheter ska bli mer självständiga i sin kommunikation (Mahoney & Powell, 1988; Pennington et al. 2003).

Flera studier har visat att tidig intervention där vuxna förändrar och anpassar sitt sätt att kommunicera med barn som har kommunikationssvårigheter har effekt. *It Takes Two to Talk* (Pepper & Weitzman, 2004) är ett av Haneninstitutets program (www.hanen.org) för tidig intervention till föräldrar som har barn med kommunikationssvårigheter. Föräldrarna lär sig att uppmärksamma sina barns signaler och att skapa möjligheter för barnen att aktivt delta i kommunikation. Föräldrarna lär sig också att kommunicera på en mindre komplex nivå och att sätta ord på barnets kommunikativa signaler. Det som lärs ut på kursen praktiseras i vardagliga situationer i hemmet (Pennington & Thomson, 2007; Pepper & Weizman, 2004). Pennington och Thomson (2007) intervjuade logopedier för att utvärdera effekterna av *It Takes Two to Talk*. Den kvalitativa analysen visade att kursen varit effektiv på så sätt att föräldrarna utvecklat en kommunikationsstil som var anpassad till barnen. Från att ha haft en undervisande stil med mycket frågor och alltför komplext språk var föräldrarna efter kursen mer observanta och uppmärksamma på sina barns beteenden och kommunikativa initiativ. Man upplevde också att föräldrarna använde en enklare grammatik och tog mindre del av turtagningsutrymmet efter kurs. Enligt logopederna ansåg de flesta föräldrar som genomgått kursen att kursinnehållet var relevant och tillämbart. I en preliminär utvärdering av interventionsprogrammet *My Turn to Speak* (Pennington, Jollef, McConchie, Wisbeach, Prince, 1993) fann man signifikanta skillnader i de vuxnas sätt att anpassa sin kommunikation till barnen, efter att de genomgått kurs (McConachie & Pennington, 1997). Mahoney, Boyce, Fewell, Spiker och Wheeden, (1998) jämförde barn- och föräldrainriktad intervention och fann att tidig intervention riktad till barnet inte hade någon effekt på barnets utveckling om

inte föräldrarna också förändrade sitt sätt att kommunicera. Att föräldrarna förändrade sin respons till barnet var av mycket stor vikt. Introduktion av AKK är en viktig del av tidig intervention (Goldbart & Marshall, 2004). Vid normal språkutveckling exponeras barn för språk innan de själva kan producera det. På samma sätt måste barn som riskerar att få svårt att utveckla tal, språk och kommunikation omges med det som kan tänkas vara nödvändigt för att stötta deras utveckling, t.ex. manuella tecken, bilder och talande hjälpmedel. AKK bör introduceras i samband med tidig intervention till föräldrar (Sevcik & Ronski, 2002).

Kommunikation kan analyseras på olika sätt. Metoder såsom Conversation Analysis (CA) (Sacks, Schegloff & Jefferson, 1974) och Verksamhetsbaserad KommunikationsAnalys (Allwood, 2000) ger en djup och detaljerad bild av hur kommunikation ser ut och utvecklas i en viss samtalssituation. En mindre tidskrävande metod som lämpar sig bättre för större datamängder är att analysera kommunikation utifrån i förväg fastställda kategorier. Man använder då observationsscheman och skattningsskalor. Såväl talad kommunikation som kroppskommunikation och hjälpmedelsbaserad kommunikation kan analyseras.

Det finns få instrument som kan användas för att analysera kommunikation mellan föräldrar och barn som har omfattande kommunikationssvårigheter och som använder AKK. *Teacher Interaction and Language Rating Scale* (Girolametto, Weizman & Greenberg, 2000) är ett bedömningsinstrument som syftar till att utvärdera lärares kommunikation före och efter deltagande i en av Hanens kommunikationskurser. Skattningsinstrumentet består av manual, bedömningsformulär och en sida där skattningen sammanställs. Bedömningsformuläret innehåller elva domäner som rör kommunikativ stil. Varje domän innehåller en rubrik (t.ex. "Expand"), ett påstående om lärarens kommunikation (t.ex. "Teacher expands by") samt ett antal efterföljande alternativ (t.ex. "repeating the childrens words and correcting the grammar"). Exempel på andra rubriker är "Wait and listen", "Follow the childrens Lead", "Join in and play", "Be face to face", "Use a variety of questions", "Encourage Turn-Taking" och "Imitate". Varje domän skattas på en sjugradig skala. Man kan också ange om skattning av domänen inte är aktuell. För att utvärdera effekten av interventionsprogrammet *Transactional Intervention program* (Mahoney & Powell, 1986) användes i en studie av barn med funktionshinder och deras föräldrar en omarbetad version av *Maternal Behavior Rating scale* (Mahoney, Powell & Finger, 1986). Filmanalys användes för att bedöma föräldrars beteenden och samspel med sina barn. Tio beteenden från originalversionen av skattningsskalan användes. Dessa var "enjoyment", "expressiveness", "warmth", "sensitivity to interest", "responsiveness", "achievement orientation", "inventiveness", "effectiveness at gaining the child's cooperation", "acceptance" och "directiveness". Ytterligare två parametrar lades till vid analys; "pace (tempo or rate of activity)" och "praise (amount of verbal praise)". En femgradig Lickertska användes för att skatta de olika beteendena hos föräldrarna. Interbedömarreliabiliteten beräknades till 82%. Utöver *Maternal Behavior Rating Scale* användes en tregradig skala för att undersöka om föräldrarna anpassade sig efter barnens beteenden inom fyra olika områden; beteendestil, utvecklingsnivå, intresse och komplexitet. En etta vid skattning innebar att föräldern anpassade sig dåligt och en trea att föräldern anpassade sig bra; två skattades som medel. Interbedömarreliabiliteten av denna bedömning var 87% (Mahoney & Powell, 1988). McConachie & Pennington (1997) kodade videoinspelad interaktion för att se hur vuxna anpassade sig till barn som använde AKK. Utifrån studier av Light, McNaughton och Parnes (1986), Culp och Carlisel (1988), valdes elva kategorier ut för att skatta hur den vuxne anpassade sig för att underlätta kommunikationen med ett barn som använde AKK. "Positioning of the adults, the children and their equipment", "the use of open rather than closed questions", "interest shown in and responsiveness to the child's topic" samt "attempts at positive repair strategies after

communication breakdown” var några av de aspekter som skattades. Vid bedömning användes en tregradig skala med skalstegen utmärkt, bra och dåligt. Fyra av kategorierna hade också ett N/A-alternativ (ej tillämbart). Bedömare var en av författarna samt en student. Interbedömarreliabiliteten var 76%.

I Göteborg startade 2005 kommunikationskursen AKKTIV, AKK - Tidig InterVention till föräldrar som har barn med omfattande kommunikationssvårigheter. AKKTIV dokumenteras och utvärderas. Syftet är att ta reda på om och i så fall hur tidig föräldrainervention i grupp kan påverka kommunikationssituationen i familjer som har barn med omfattande kommunikationssvårigheter. Olika bedömningsinstrument såsom enkäter, skattningsskalor och intervjuer används före, under och efter kommunikationskurserna (Thunberg, 2007).

AKKTIV rymmer två delkurser i gruppformat: KomIgång (grundkurs) och KomHem (fortsättningskurs). Från att ha utgjort en pilotverksamhet erbjuds kurserna nu till föräldrar inom delar av Handikappförvaltningens verksamhetsområden i Västra Götalandsregionen (Thunberg, 2007).

KomIgång syftar till att lära föräldrar om kommunikation, kommunikationsutveckling, kommunikationsstimulans, AKK som kommunikationsstöd och om lekens betydelse för kommunikationsutveckling. Under kursen får föräldrarna möjlighet att själva pröva olika strategier som kan användas för att stimulera barnet att ta initiativ och bli mer delaktigt och självständigt i sin kommunikation. KomHem fokuserar på målsättningsarbete i hemmiljö. Föräldrarna sätter egna mål för kommunikationen med sitt barn, filmas i hemmet i valfri lekaktivitet och får möjlighet att i grupp analysera egen kommunikation.

Föräldrarna filmas också tillsammans med sina barn i hemmet vid tre tidpunkter: före kursstart, efter KomIgång och efter KomHem. Dessa filmer ska användas för att analysera kommunikation mellan barn och föräldrar och föräldrars kommunikativa stil. Filmerna ska analyseras dels med kommunikationsanalytisk metod, dels med ett mer lättadministrerat bedömningsinstrument som baseras på i förväg utarbetade kategorier.

Syftet med föreliggande studie är att utarbeta ett instrument – EFFEKTIV – för bedömning av kommunikativ stil hos föräldrar som har barn med omfattande kommunikationssvårigheter. Instrumentet ska användas före och efter delkurserna KomIgång och KomHem i AKKTIV. Instrumentet kan också komma att fylla en funktion i klinisk logopedisk verksamhet. EFFEKTIV ska vara lättadministrerat och möjliggöra relativt snabba bedömningar samt mäta de aspekter av föräldrars kommunikation som anses betydelsefulla för barns kommunikationsutveckling, generellt och då AKK används. Ytterligare ett syfte är att pröva bedömningsinstrumentet för att få en uppfattning om dess pålitlighet och användbarhet samt att ge förslag på fortsatt revidering och utveckling.

Frågeställningar vid prövning av bedömningsinstrumentet utgjordes av:

1. Är EFFEKTIV ett reliabelt instrument?
 - a) Vilken interbedömarreliabilitet uppnås mellan författarna respektive mellan författarna och en extern bedömare?
 - b) Vilka slutsatser går att dra om instrumentets reliabilitet utifrån författarnas och den externa bedömarens reflektioner?
2. Uppvisar EFFEKTIV god validitet?
 - a) Vilka slutsatser går att dra om instrumentets validitet utifrån författarnas och den externa bedömarens reflektioner?
 - b) Överensstämmer författarnas bedömning av en förälders kommunikation med hur föräldern uppfattade och bedömde sin egen kommunikation?

- c) Överensstämmer bedömningsresultat med EFFEKTIV med de enkäter kring samspel och AKK som föräldrarna fått fylla i under AKKTIV-kursen?

3. Hur användarvänligt är EFFEKTIV?

Metod

Arbetet gjordes inom ramen för AKKTIV forskningsstudie och omfattade utarbetande och prövning av ett instrument för bedömning av föräldrars kommunikativa stil. Föreliggande studie hade således inte för avsikt att utvärdera huruvida föräldrar förändrat sin kommunikation beroende på om de gått AKKTIV-kommunikationskurs eller inte, eller om kommunikationen förändrats mellan före och efter genomgången kurs.

UTARBETANDE AV BEDÖMNINGSINSTRUMENT

Deltagare

Vid utarbetande av bedömningsinstrumentet – bedömningsformulär och manual – deltog författarna och två externa bedömare (se tabell 1).

Tabell 1

Deltagare vid utarbetande av EFFEKTIV bedömningsinstrument.

Deltagare	Sysselsättning	Erfarenhet av AKK	Erfarenhet av AKKTIV
Författare A	Logopedstuderande	Från logopedutbildningen	Genom föreliggande examensarbete
Författare B	Logopedstuderande	Från logopedutbildningen	Genom föreliggande examensarbete
Extern bedömare A	Logopedstuderande	Från logopedutbildningen	Skriver examensarbete inom AKKTIV
Extern bedömare B	Logopedstuderande	Från logopedutbildningen	Skriver examensarbete inom AKKTIV

Material

Material som användes vid utarbetandet av instrumentet var litteratur, filmer av interaktion mellan föräldrar och barn, innehåll i AKKTIVs kurser KomIgång och KomHem, *Teacher Interaction and Language Rating Scale*, *Maternal Behavior Rating Scale*, innehåll i Hanens föräldrautbildning *It Takes Two to Talk* samt frågor till externa bedömare.

Filmer. Totalt 11 filmer, inspelade före och efter KomIgång-kursen på ort 1 hösten 2007, användes vid utarbetandet av instrumentet. Åtta filmer bestod av interaktion mellan barn och föräldrar som gått KomIgång-kursen. Tre filmer innehöll interaktion mellan barn och föräldrar som inte själva deltagit i KomIgång, men där barnets andra förälder deltagit i kursen. Det totala filmmaterialet som spelats in i samband med kursen användes, då författarna eftersträvade att använda ett så stort material som möjligt för att utarbeta instrumentet. Filmerna var mellan 8:02 och 15:12 minuter långa ($M=12:30$). I tabell 2 beskrivs filmerna med avseende på längd och lekaktivitet.

Tabell 2

Filmer som användes vid utarbetande av instrumentet; längd och aktivitet.

Föräldrar	Före KomIgång	Efter KomIgång
F1♀	13:55 - rita	15:38 - duplo
F1♂***	*	08:44 - duplo, rita
F2♀	15:39 - rita, affärslek	**
F2♂	14:35 - affärslek, lego, rita	**
F3♀	10:23 - jage, tittutlek, dans, läsa	13:07 - affär, teckensång, bok
F3♂***	11:04 - dans, tågana, bus	15:12 - boll, affär, lego, gitarr
F4♀	10:47 - jage, rulla stor boll	08:02 - pussel, verktygslåda

Notering: F = förälder, ♀ = mamma, ♂ = pappa, * film saknas, ** film uteslöts p.g.a. problem med ljudet, *** förälder har ej deltagit i kurs.

Frågor till externa bedömare under utvecklingsfasen. 1. Hur lång tid tog det att tillägna sig instrumentet respektive att bedöma? 2. Förstod ni instruktionerna i manualen och var instrumentet lätt/svårt att använda? 3. Förslag på förbättringar?

Tillvägagångssätt

Utvecklingsarbetet omfattade litteraturstudier, granskning av filmer, genomgång av kursinnehåll i AKKTIV och Hanen samt genomgång av befintliga instrument som används för att bedöma kommunikation mellan föräldrar och barn med kommunikationssvårigheter.

Genomgång av litteraturen gav fördjupad kunskap om de kommunikationsmönster som kan uppstå mellan föräldrar och barn som har omfattande kommunikationssvårigheter, om terminologi som används för att beskriva kommunikation och om olika metoder som används för att stödja utveckling hos barn med kommunikationssvårigheter. Litteraturstudien utgjorde en viktig grund för utformningen av instrumentet.

För att få en bild av hur kommunikation mellan föräldrar och barn med olika kommunikationssvårigheter kan se ut granskades filmer som spelats in före och efter en KomIgång-kurs (se tabell 2). Med syfte att basera bedömningsformuläret på de kommunikativa beteenden och förhållningssätt som lärs ut till föräldrarna granskades även innehållet i AKKTIV-kurserna KomIgång och KomHem.

Vidare hämtades inspiration från *Teacher Interaction and Language Rating Scale* (Girolametto, Weizman & Greenberg, 2000) och dess elva domäner. Detta instrument täcker in flertalet av de kommunikationstekniker och förhållningssätt som föräldrarna får lära sig i AKKTIV men är inte framtaget för analys av föräldrars kommunikation och är heller inte anpassat till AKK. Instrumentets sjugradiga skala bedömdes också som osäker vad gäller möjligheten att uppnå god interbedömarreliabilitet.

Maternal Behavior Rating Scale och *It Takes Two to Talk* gav uppslag till innehållsmässiga aspekter som är relevanta när det gäller att bedöma föräldrars kommunikativa stil och förhållningssätt. Begrepp och aspekter av föräldrars kommunikation som är viktiga för barns kommunikationsutveckling, generellt och då AKK används, hämtades även från Barrera & Vella (1987), Hanzlik (1990), Harwood, Warren & Yoder (2002), Johansson (1988), Mahoney & Powell (1988), samt McConachie & Pennington (1997).

AKKTIV riktar sig till föräldrar som samtliga har barn med kommunikationssvårigheter men där grundproblematiken och förekomsten av andra funktionsnedsättningar kan se mycket olika ut. Av detta skäl eftersträvades ett instrument som skulle fungera oberoende av barnets

grundproblematik, kommunikationssätt och kommunikativa nivå. Instrumentet skulle också kunna användas för att bedöma kommunikation i olika leksituationer. Dessa aspekter hos instrumentet var viktiga för att uppnå god validitet, reliabilitet och användarvänlighet. Här spelade filmerna från KomIgång-kursen (se tabell 2) en viktig roll, för att ge idéer liksom för utprovning av instrumentet.

Bedömningsformuläret utformades så att det bestod av påståenden om föräldrars kommunikation (t.ex. ”föräldern uppmärksammar och bekräftar barnets kommunikation.”). Påståendena följdes i många fall av ett antal exempel. Exempelen syftade till att förtydliga för bedömaren att ett påstående kunde realiserats på många olika sätt genom olika kommunikativa beteenden. Tydliga formuleringar och heltäckande påståenden som omfattade de aspekter som är viktiga att bedöma i föräldrars kommunikation eftersträvades. För att instrumentet skulle vara enkelt att använda var det också viktigt att begränsa antal påståenden. Initialt utarbetades en femgradig skattningsskala där 1 motsvarade ”aldrig” och 5 ”genomgående”. Skattning med instrumentet skulle baseras på hela filmen. Till bedömningsformuläret utarbetades en manual. För att undersöka om instrumentet kodade viktiga aspekter och om författarna gjorde likvärdiga bedömningar användes instrumentet för att bedöma filmer inspelade före och efter tidigare nämnda KomIgångkurs (se tabell 2). För att få en uppfattning om användbarhet och användarvänlighet användes instrumentet och tillhörande manual även av två externa bedömare (logopedstudenter). En tolv minuter lång film av kommunikation mellan en förälder och ett barn med kommunikationssvårigheter bedömdes. De externa bedömarna ombads att besvara tre frågor och att uppskatta den tid det tog att tillägna sig och använda instrumentet. De externa bedömarna upplevde skattningsinstrumentet som relativt lätt att förstå och använda. Tidsåtgången var ca 30 minuter för att tillägna sig instrumentet och ca 40 minuter för att bedöma filmen. De externa bedömarna föreslog att instrumentet också skulle innehålla ett påstående som handlar om hur föräldern möjliggör barnets användning av hjälpmedel, t.ex. genom att placera hjälpmedlen inom räckhåll för barnet.

Skattningsinstrumentet diskuterades inom AKKTIVs forskningsgrupp. Vid ett skattningsförfarande som innebär att en hel film ska bedömas är risken stor att olika bedömare minns olika aspekter av filmen, varmed resultatet blir subjektivt och reliabiliteten och validiteten låg. Forskargruppen föreslog därför att instrumentet skulle omarbetas så att varje enskild minut av filmerna skulle bedömas och förekomst av kommunikationsbeteenden (påståenden) i dessa registreras. Förekomst av ett kommunikationsbeteende under en viss minut skulle markeras med x och avsaknad med tom ruta. Genom att varje minut av filmen bedöms får man ett frekvensmått på förekomst av olika kommunikationsbeteenden och därmed en mer detaljerad och nyanserad bedömning. Instrumentet – manual och bedömningsformulär – omarbetades utifrån forskargruppens och de externa bedömarnas förslag. Två påståenden i det ursprungliga instrumentet var innehållsmässigt lämpade att skattas skalenligt och behölls därför som skattningspåståenden. Instrumentet presenteras i bilaga 1.

PRÖVNING AV BEDÖMNINGSSINSTRUMENT

Deltagare

Bedömningsinstrumentet prövades av författarna, en extern bedömare och en förälder (se tabell 3).

Tabell 3

Deltagare vid prövning av EFFEKTIV bedömningsinstrument.

Deltagare	Sysselsättning	Erfarenhet av AKK	Erfarenhet av AKKTIV
Författare A	Logopedstuderande	Från logopedutbildningen	Genom föreliggande examensarbete
Författare B	Logopedstuderande	Från logopedutbildningen	Genom föreliggande examensarbete
Extern bedömare	Logoped	Omfattande	Ringa
Förälder (F3♂)	*	Genom AKKTIV-kursen	Deltagit i kursen

* information saknas.

Material

Vid prövning av EFFEKTIV användes filmer av interaktion mellan förälder och barn, intervjufrågor samt föräldraenkäter om samspel och AKK.

Filmer. I tabell 4 presenteras de 15 filmer, inspelade före och efter kursen KomIgång på ort 2 hösten 2007, som användes vid prövning av instrumentet. Tio filmer innehöll interaktion mellan barn och föräldrar som deltagit i KomIgång-kursen och 5 filmer bestod av interaktion mellan barn och föräldrar som inte själva deltagit i KomIgång, men där barnets andra förälder deltagit i kursen. Det totala filmmaterialet som spelats in i samband med kursen användes, då författarna eftersträvade att använda ett så stort material som möjligt för att utvärdera bedömningsinstrumentets reliabilitet, validitet och användarvänlighet. Filmerna var mellan 7:18 och 14:22 minuter långa ($M=11:30$ min).

Tabell 4

Filmer som användes vid prövning av instrumentet; längd och aktivitet.

Föräldrar	Före KomIgång	Efter KomIgång
F1♀	07:18 - klossram, boll	09:37 - boll, kittellek, film
F1♂***	10:12 - gosedjur, teckensång	**
F2♀	13:17 - boll, ramsor, studsmatta	*
F3♀***	11:21 - lego, hoppa, boll, måla	14:21 - lego, bilar, boll
F3♂	13:09 – slang, lego, hoppa säng	11:40 - bilar
F4♀***	11:02 - boll, bil	10:12 - bok, boll, bilar, klossar
F4♂	11:09 – trycka-händleksak, läsa	14:22 - läsa, bollar
F5♀	13:32 - rita, docka	**
F6♀	09:02 - sjunger, sitter på golv	*
F6♂	12:30 - rulla på matta	*

Notering: F = förälder, ♀ = mamma, ♂ = pappa, * film saknas, ** film uteslöts p.g.a. ljudproblem, *** förälder har ej deltagit i kurs.

Intervjufrågor till extern bedömare. En semistrukturerad intervju genomfördes med den externa bedömaren. I en semistrukturerad intervju utgår man från i förväg bestämda områden men intervjun ger också utrymme för nya ämnesområden (Pring, 2005). Intervjun utgick från följande frågor: 1. Förstod du instruktionerna i manualen? Om instruktionerna var lätta/svåra att förstå, varför? 2. Var instrumentet lätt/svårt att använda? Varför? 3. Förslag på förbättringar av instrumentet?

Enkäter till föräldrar. I AKKTIVs forskningsprojekt ingår en föräldraenkät. I denna studie användes de delar av enkäten som rör föräldrarnas upplevelse av samspelet med barnet (Granlund & Olsson, 1998) respektive upplevelse av AKK-användande. Påståendena i enkäten skattas utifrån en femgradig skala där 0 representerar sällan, 1 ganska sällan, 2 50%, 3 ganska ofta och 4 ofta. Ju högre totalpoäng desto bättre upplevde föräldern att samspelet med barnet respektive AKK-användandet fungerade. Exempel på påståenden i samspelsenkäten som rör föräldrarnas sätt att kommunicera är ”Jag svarar på barnets kommunikation”, ”Jag kommenterar och visar intresse för det barnet gör”, ”Det är barnet som har bestämt ämne (vad vi kommunicerar om)” och ”Jag engagerar mig i aktivitet och använder föremål som passar med barnets ålder, utvecklingsnivå eller intressen”. I AKK-enkäten användes frågan ”Hur ofta använder du AKK/kommunikationsstöd då du pratar/samspekar med ditt barn”. Två av de föräldrar som deltagit i KomIgång och två föräldrar som inte deltagit i KomIgång hade fyllt i enkäten både före och efter kurs. Två av de föräldrar som deltagit i KomIgång hade endast fyllt i enkäten före kurs, liksom en förälder som inte deltagit i KomIgång. Tre föräldrar hade inte fyllt i enkäten överhuvudtaget, varken före eller efter kurs.

Tillvägagångssätt

Prövning av instrumentet omfattade bedömning av filmer med EFFEKTIV och beräkning av interbedömarreliabilitet, diskussioner mellan författarna, intervju med extern bedömare, föräldrarnas åsikter och analys av enkätsvar.

Bedömning av filmer. Författarna prövade instrumentet genom att bedöma 15 filmer. Prövningen inkluderade filmer som spelats in före och efter kurs (se tabell 4). Författarna bedömde tolv filmer vardera. 60 % (nio filmer) av samtliga 15 filmer bedömdes av båda författarna. Vid prövningen presenterades filmerna i slumpmässig ordning. Bedömning skedde enskilt och fördelningen av filmer mellan bedömarna var randomiserad. Tidsåtgången för bedömningarna beräknades. En extern bedömare bedömde fyra filmer (ca 27 % av det totala filmmaterialet). Dessa fyra filmer hade bedömts av båda författarna. Författarna och den externa bedömaren samtränades före bedömningarna. Detta skedde vid separata tillfällen. För författarnas del skedde samträning i samband med att instrumentet utarbetades. Kompletterande och mer specifik samträning skedde inför prövning och inkluderade konsensusdiskussioner kring definitioner av begrepp och påståendens tillämpning, samt tillvägagångssätt vid tidtagning av bedömningarna. I samband med prövningen skrev författarna kommentarer kring svårigheter, osäkra och säkra tolkningar. Den tid det tog att skriva kommentarer räknades inte in i tidsåtgång för bedömning.

Samträning med extern bedömare skedde efter att författarna genomfört sina bedömningar och inkluderade genomgång av manual och bedömningsinstrument. Kompletterande instruktioner, i form av konsensus kring begrepp och påståendens tillämpning samt tillvägagångssätt vid tidtagning, gavs i enlighet med författarnas egen samträning, med några undantag. Undantagen utgjordes av definition av och tillvägagångssätt vid bedömning av påståendena ”föräldern ger utrymme för barnet att kommunicera”, ”föräldern lockar till kommunikation” samt ”föräldern kommunicerar utifrån barnets intressefokus” och var en följd av aspekter som framträdde vid författarnas diskussion av den egna bedömningen. Vid samträningen fick den externa bedömaren pröva att analysera två av de filmer författarna använt då instrumentet utarbetades. Den externa bedömaren fick vidare instruktioner om att bedömningarna skulle ske på ett effektivt sätt och att hon skulle undvika att fastna vid detaljer. Samträningen med den externa bedömaren tog sammanlagt tre timmar.

Författarnas bedömningsresultat analyserades genom beräkning av antal kryss per minut för varje påstående (totalt antal kryss på det enskilda påståendet delat med antal bedömda minuter) samt av antal kryss per minut för kryssdelen totalt (totalt antal kryss på kryssdelen delat med antal bedömda minuter) för varje film. Resultaten av bedömningarna låg till grund för provningen ”Enkäter till föräldrar”, vilken beskrivs nedan. I de fall en film bedömts av båda författarna användes endast en av författarnas resultat vid provningarna. Resultaten från den författare som använt ett mer önskvärt tillvägagångssätt vid bedömning av två av påståendena i kryssdelen användes (se diskussion). Övriga påståenden hade författarna bedömt på liknande sätt.

Interbedömarreliabilitet. Interbedömarreliabilitet (punkt-för-punkt-samstämmighet) beräknades för författarna, för samtliga bedömare (författarna och extern bedömare), och i viss omfattning även för den ena av författarna och den externa bedömaren. Interbedömarreliabilitet undersöktes i syfte att utvärdera reliabiliteten hos bedömningsinstrumentet. Samstämmighet mellan författarna beräknades på 60% av materialet (9 filmer), mellan samtliga bedömare och mellan den ena av författarna och den externa bedömaren på ca 27 % av materialet (4 filmer). Interbedömarreliabilitet beräknades för kryssdelen (påstående 1-11) respektive skattningsdelen (påstående 12 och 13). Interbedömarreliabilitet beräknades även för varje påstående. I bedömningen framkom att påstående 4 ”föräldern lockar barnet att kommunicera” var svårbedömt. En av författarna uteslöt därför detta påstående i samband med bedömning. Av denna orsak exkluderades påstående 4 vid beräkning av samstämmighet.

Författarnas reflektioner. Efter att författarna genomfört sina bedömningar diskuterades dessa utifrån fyra teman: Lättbedömda aspekter, svårigheter vid bedömning, användarvänlighet samt övrigt. Diskussionen syftade till att utvärdera instrumentet och ta fram ett underlag för ytterligare förstärkning av instrumentets validitet, reliabilitet och användarvänlighet.

Intervju med extern bedömare. I syfte att utvärdera instrumentets validitet, reliabilitet och användarvänlighet genomfördes en semistrukturerad intervju med den externa bedömaren efter avslutad provning. Den externa bedömaren fick ta del av intervjufrågorna före provning, i syfte att stödja reflektion kring instrumentet och bedömningarna under provning. Bedömaren instruerades dock att inte lägga för mycket tid på att reflektera över intervjufrågorna under bedömningarna, utan att i första hand fokusera på bedömningsarbetet. Intervjun varade i ca 40 minuter och audioinspelades för senare analys. Intervjun skrevs ned i sin helhet och analyserades i teman utifrån intervjufrågor och andra aspekter som uppkom under intervjun.

Föräldramedverkan. Som ett led i utvärderingen av instrumentets validitet involverades en förälder (F3♂) i arbetet. Föräldern fick bedöma sin egen kommunikation med EFFEKTIV, vilket följdes av en diskussion mellan författarna och föräldern. Diskussionen syftade till att utreda hur föräldern gått tillväga vid bedömning och att undersöka huruvida författarnas bedömning överensstämde med föräldrarnas uppfattning av sin egen kommunikation. Under diskussionen jämfördes bedömningsresultat för förälder och författare i form av antal kryss/påstående och om dessa var satta på samma ställen. Skattningspoäng jämfördes sedan, varefter tillvägagångssätt diskuterades. Den ena författarens bedömning användes vid undersökningen. Författarna gick igenom bedömningsinstrumentet tillsammans med föräldern. Föräldern fick därefter se sina två filmer (före och efter kurs) och välja en film att bedöma samt motivera sitt val. Den efterföljande diskussionen mellan författare och förälder audioinspelades för senare analys. Diskussionen skrevs ned och analyserades med avseende

på tillvägagångssätt vid bedömning. Diskussionen varade cirka 50 min. Föräldrarnas resultat analyserades i kryss/min för varje påstående samt i kryss/min för kryssdelen totalt. Interbedömarreliabilitet beräknades för förälder och författare.

Enkäter till föräldrar. För att ytterligare undersöka validiteten hos instrumentet jämfördes bedömningsresultaten med delar av den enkät som föräldrarna i AKKTIVs forskningsprojekt fyllt i. Antal kryss/min på kryssdelen i bedömningsformuläret jämfördes med totalpoäng på den enkät del som berörde samspel mellan förälder och barn. Kryss/min på påstående 11 i instrumentet jämfördes med poäng på en fråga i den del av enkäten som berörde AKK-användande. Poäng på skattningspåstående 12 och 13 i instrumentet jämfördes med poäng på liknande påståenden i den del av enkäten som berörde samspel.

Etiska överväganden

Filmspelningarna utfördes av personer verksamma i AKKTIV forskningsprojekt. De föräldrar som medverkade i filmerna hade samtliga givit sitt medgivande att delta i forskningen. Endast personer involverade i forskningsprojektet hade tillgång till filmerna. Etikprövningsnämnden har tolkat AKKTIV forskningsstudie som en klinisk utvärdering som inte omfattas av etikprövningslagen. Tillvägagångssättet följer etikprövningsnämndens rekommendationer.

Resultat

BEDÖMNINGSINSTRUMENT

EFFEKTIV består av bedömningsformulär och manual. Bedömningsformuläret och manualen presenteras i bilaga 1. Bedömningsformuläret innehåller två sidor. Den första sidan beskriver de tretton påståenden som ska bedömas. Den andra sidan används vid kodning och innehåller en kryssdel (påstående 1-11) och en skattningsdel (påstående 12-13).

PRÖVNING AV BEDÖMNINGSINSTRUMENT

Nedan presenteras först resultat av bedömning av filmer. Därefter redovisas resultat av övriga provningar med utgångspunkt från reliabilitet, validitet och användarvänlighet. Resultaten av bedömning av filmer användes vid provningen ”enkäter till föräldrar”.

Bedömning av filmer. I tabell 5 och 6 redovisas resultatet av bedömningarna med EFFEKTIV. I tabell 5 redovisas bedömningar av filmer med de föräldrar som spelats in både före och efter kurs och i tabell 6 redovisas bedömningar av filmer med de föräldrar som endast spelats in före kurs.

Tabell 5

Bedömning av filmer med föräldrar inspelade före och efter kurs.

Påstående	F1♀		F3♀		F3♂		F4♀		F4♂	
	Före	Efter	Före	Efter	Före	Efter	Före	Efter	Före	Efter
1	1	1	0,8	0,8	0,7	0,9	0,9	0,9	0,9	1
2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
3	1	1	0,7	0,8	1	1	1	0,8	1	1
4	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
5	0,3	0,1	0,1	0,1	0	0,3	0,2	0,1	0,1	0
6	1	1	1	0,8	1	1	1	0,9	1	1
7	1	1	1	0,9	0,9	0,8	0,9	1	1	1
8	0,3	0,6	0,2	0,4	0,3	0,3	0,5	0,2	0,6	0,5
9	0	0,3	0,1	0,1	0,4	0,4	0,1	0,3	0,6	0,6
10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
11	0,7	0,4	0	0	0,1	0	0,9	0,5	0,6	0,6
Totalt	6,3	6,4	4,9	4,8	5,3	5,7	6,5	5,7	6,8	6,7
12	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
13	5	5	3	2	4	3	5	5	4	4

Notering: Resultat på påstående 1-11 samt totalt i kryss/min (totalt antal kryss på det enskilda påståendet delat med antal bedömda minuter, respektive totalt antal kryss på kryssdelen delat med antal bedömda minuter).

Resultat på påstående 12 och 13 i poäng.

Referensvärden: Påstående 1-11 - max 1 kryss/min. Totalt - max 10 kryss/min. Påstående 12 och 13 - max 5.

F = förälder, ♀ = mamma, ♂ = pappa. Föräldrar till samma barn har kodats med samma siffra.

* påstående ej bedömt.

Tabell 6

Bedömning av filmer med föräldrar inspelade endast före kurs.

Påstående	F1♂	F2♀	F5♀	F6♀	F6♂
1	0,9	0,9	1	1	1
2	1	0,7	1	1	1
3	0,6	0,9	0,8	1	0,9
4	*	*	*	*	*
5	0,3	0,1	0,8	0	0,8
6	1	1	1	1	1
7	1	0,7	1	1	1
8	0,5	0,5	0,4	0,2	0
9	0,4	0,1	0,4	0	0
10	0	0	0	0	0
11	1	0	0,8	0	0
Totalt	6,7	4,8	7,2	5,2	5,8
12	5	5	5	5	5
13	5	5	5	4	5

Notering: Resultat på påstående 1-11 samt totalt i kryss/min (totalt antal kryss på det enskilda påståendet delat med antal bedömda minuter, respektive totalt antal kryss på kryssdelen delat med antal bedömda minuter).

Resultat på påstående 12 och 13 i poäng.

Referensvärden: Påstående 1-11 - max 1 kryss/min. Totalt - max 10 kryss/min. Påstående 12 och 13 - max 5.

F = förälder, ♀ = mamma, ♂ = pappa. Föräldrar till samma barn har kodats med samma siffra.

* påstående ej bedömt.

Maximalt antal kryss per minut för varje påstående var 1. För varje påstående i kryssdelen (med undantag för påstående 4) redovisas antal kryss per minut (totalt antal kryss på det enskilda påståendet delat med antal bedömda minuter). Resultaten för föräldrarna och de olika påståendena varierade mellan 0-1 kryss/min. Vid jämförelse mellan föräldrars resultat före och efter kurs varierade skillnaderna mellan cirka 0-0,4 kryss/min, både i positiv och negativ riktning.

Påstående 4 uteslöts av en av författarna vid bedömning. Totalt antal bedömda påståenden och maximalt antal kryss per minut för kryssdelen totalt var därmed tio. Resultaten för föräldrarna varierade mellan 4,8–7,2 kryss/min. Vid jämförelse av föräldrars resultat före och efter kurs varierade skillnaderna mellan 0,1-0,8 kryss/min. Dessa skillnader var i tre av fem fall negativa, det vill säga innebar ett lägre resultat efter kurs. Resultat på skattningspåstående 12 och 13 redovisas i form av skattningspoäng. Maximal poäng för varje påstående var fem. På skattningspåstående 12 skattades samtliga föräldrar med fem poäng, såväl före som efter kurs. Skattningspoäng av påstående 13 varierade mellan 2-5 poäng. F3♀ och F3♂ fick lägre poäng på skattningspåstående 13 efter kurs jämfört med före.

Reliabilitet

Interbedömarreliabilitet. Givet de svårigheter som föreligger vid analys av kommunikativa beteenden bör en interbedömarreliabilitet på 80% kunna betraktas som god. Total interbedömarreliabilitet för författarna på kryssdelen var 86%. Interbedömarreliabiliteten (IR) för författarna varierade mellan 75%-95% för de nio filmerna (se tabell 7). Total IR för samtliga bedömare på kryssdelen var 73% och IR varierade mellan 65%-78% för de fyra filmerna.

På skattningsdelen var total IR för författarna 67% och IR varierade mellan 0%-100% på de nio filmerna (se tabell 8). För samtliga bedömare var total IR på skattningsdelen 13% och IR varierade mellan 0%-50% på de fyra filmerna.

Tabell 7

Interbedömarreliabilitet för kryssdelen i EFFEKTIV.

Bedömning	Författare	Samtliga bedömare
F2♀ före	85%	-
F3♀ före	86%	78%
F3♂ före	82%	77%
F3♀ efter	75%	65%
F3♂ efter	80%	71%
F4♀ före	95%	-
F4♂ före	87%	-
F6♀ före	94%	-
F6♂ före	92%	-

Notering: Påstående 4 exkluderat vid beräkning.

Tabell 8

Interbedömarreliabilitet för skattningsdelen i EFFEKTIV.

Bedömning	Författare	Samtliga bedömare
F2♀ före	50%	-
F3♀ före	50%	50%
F3♂ före	50%	0%
F3♀ efter	50%	0%
F3♂ efter	0%	0%
F4♀ före	100%	-
F4♂ före	100%	-
F6♀ före	100%	-
F6♂ före	100%	-

Total IR för författarna respektive för samtliga bedömare på enskilda påståenden redovisas i tabell 9. För påståenden i kryssdelen varierade IR mellan 52%-100% för författarna och

mellan 15%-100% för samtliga bedömare. För påståenden i skattningsdelen varierade IR mellan 56%-78% för författarna och mellan 0%-25% för samtliga bedömare. Mycket hög IR uppnåddes för författarna och för samtliga bedömare på påstående 2, 10 och 11. Hög samstämmighet uppnåddes för författarna och för samtliga bedömare även på påstående 5 och 9, och för författarna dessutom på påstående 1 och 6. Påstående 3, 7, 12 och 13 resulterade i mycket låg IR för samtliga bedömare.

Tabell 9

Total interbedömarreliabilitet (IR) för enskilda påståenden i EFFEKTIV.

Påstående	IR	IR
	författare	samtliga bedömare
1	91%	69%
2	97%	100%
3	52%	15%
4	*	*
5	92%	92%
6	89%	67%
7	66%	35%
8	77%	65%
9	93%	83%
10	100%	100%
11	99%	100%
12	78%	25%
13	56%	0%

* Interbedömarreliabilitet ej beräknad.

Undersökning av IR för enskilda påståenden mellan den externa bedömare och den ena av författarna visade i ett par fall en avsevärt högre IR än mellan samtliga bedömare respektive mellan författarna. Detta var fallet för påstående 3, där IR för författaren och den externa bedömare uppgick till 79% jämfört med 15% för samtliga bedömare och 52% för författarna. Så var också fallet för påstående 7 där IR för författaren och den externa bedömare uppgick till 77% jämfört med 35% för samtliga bedömare och 66% för författarna. Högre IR än den för samtliga bedömare uppnåddes också mellan författaren och den externa bedömare för påstående 6; IR var 85% jämfört med 67% för samtliga bedömare. Total IR för ovan nämnda författare och den externa bedömare på kryssdelen var 87%, jämfört med 73% för samtliga bedömare.

Författarnas reflektioner. Faktorer som relaterar till reliabilitet redovisas i tabell 10. Påstående 1, 2, 5, 10 och 11 upplevdes som lättbedömda. Påstående 4 och 12 upplevdes som mycket svårbedömda. Påstående 3, 6, 7, 8, 9 och 13 upplevdes ibland som svåra att bedöma. Bedömning av påstående 4 och 12 innebar specifika omständigheter som beskrivs vidare i förhållande till validitet och i diskussionen. Författarnas tillvägagångssätt vid bedömning diskuterades för fyra av påståendena och visade sig skilja sig åt för påstående 3, 7 och 12. Ytterligare aspekter relaterade till reliabilitet redovisas under övrigt i tabell 10.

Tabell 10

Författarnas och den externa bedömarens användning och upplevelser av EFFEKTIV.

Påstående	Författare	Extern bedömare
1 Uppmärksammar	Lättbedömt.	
2 Placering	Mycket lättbedömt.	
3 Ger utrymme	Ibland svårbedömt enligt den ena författaren. Svårt att avgöra om föräldern gav utrymme eller ej i de fall det utrymme som gavs var litet till sin omfattning. Författarna använde olika tillvägagångssätt. Den ena författaren bedömde att beteendet förekom enbart i de fall beteendet anpassades till det enskilda barnets behov. Den andra författaren bedömde förekomst av beteendet oberoende av om det var anpassat till det enskilda barnets behov eller ej	Ansåg att föräldrarna nog tyckte att de gav utrymme utifrån hur de vanligtvis kommunicerar, även om detta utrymme kanske egentligen inte var tillräckligt för deras barn.
4 Lockar	Mycket svårbedömt enligt den ena författaren, som därför valde att inte bedöma påståendet. Svårt att skilja på begreppen ”locka” och ”styra”.	
5 Imiterar	Mycket lättbedömt.	
6 Förtydligar	Ibland svårbedömt. Svårt att avgöra var gränsen skulle dras mellan ”vanlig” kommunikation och förtydligad kommunikation. Skulle t.ex. inslag av ändrad intonation klassas som att föräldern förtydligar sin kommunikation? Ramsor och sånger bedömdes ibland som förtydliganden.	
7 Barnets intressefokus	Ibland svårbedömt. Kunde vara svårt att avgöra om föräldrarnas kommunikation relaterade till barnets intressefokus eller ej. Den ena författaren tolkade i ”barnets intressefokus” in sådant som verkade upplevas som positivt av barnet, medan den andra författaren i begreppet inkluderade alla aspekter som upplevdes utgöra fokus för barnet, positiva och negativa.	
8 Utvecklar	Ibland svårbedömt. Ibland svårt att avgöra om barnet kommunicerade något.	
9 Öppna frågor	Ibland svårbedömt. Retoriska frågor skulle ej bedömas. Ibland svårt att avgöra om föräldrarnas avsikt var att ställa en fråga till barnet eller bara ”prata till aktiviteten”, såsom t.ex. ”Kan det där verkligen fungera?”.	Ibland svårt att avgöra om en öppen fråga var retorisk eller inte.
10 Möjliggör AKK	Mycket lättbedömt. Beteendet noterades aldrig.	
11 Använder AKK	Mycket lättbedömt.	
12 Visar värme och intresse	Mycket svårbedömt. Svårt att i bedömningssituationen objektivt definiera vad som konstituerade ”värme”. Den ena författaren tolkade i värme in aspekter såsom fysisk närhet, leenden och skratt. Den andra författaren ansåg att ”värme” också kunde komma till uttryck på mer subtila sätt.	Värme var svårt att tolka då föräldrar kan visa värme för sitt barn på så olika sätt.
13 Anpassar sig till barnets nivå	Ibland svårbedömt. Kräver att man skapar sig en teori om barnets nivå och hur föräldern bör förhålla sig till denna nivå, både vad gäller kommunikation och val av aktivitet. Svårbedömt också i de fall man ansåg att barnet skulle vara hjälpt av teckenkommunikation.	Anpassning bedömdes med avseende på kommunikation men ej aktivitet.
Övrigt	<i>Lättbedömda aspekter/svårigheter vid bedömning:</i> Det var lättare att bedöma filmer i vilka endast förälder och barnet med kommunikationssvårigheter deltog. Filmer där föräldern anpassade sin kommunikation och sitt förhållningssätt till barnets nivå upplevdes som mer lättbedömda än filmer där så inte var fallet. <i>Övrigt:</i> Författarna blev säkrare på att bedöma efterhand. Man uppmärksammade och inkluderade aspekter i kommunikationen som man missat i de tidigare bedömningarna.	<i>Var instrumentet lätt/svårt att använda? Varför? Hur lätt det var att bedöma en film berodde f.f.a på vilken aktivitet barn och förälder ägnade sig åt samt antal deltagande personer.</i>

Intervju med extern bedömare. Vid intervjun med den externa bedömaren framkom faktorer som rörde reliabilitet, se tabell 10. Påståenden som ansågs svåra att bedöma, ibland eller generellt, var påstående 9 och 12. Tillvägagångssätt vid skattning av påstående 3, 4, och 13 diskuterades och redovisas i relation till respektive påstående. Intressanta synpunkter när det gäller användningen av instrumentet redovisas under övrigt i tabell 10.

Validitet

Författarnas reflektioner. Författarna funderade över om instrumentets kodning av frekvens av kommunikationsbeteenden var tillräckligt god på kryssdelen. Den aktuella registreringen av kommunikationsbeteenden där en minut markeras med kryss oberoende av antal gånger beteendet utförs under minuten upplevdes som alltför onyanserad.

Påstående 3 och 6 var ibland svåra att bedöma och svårigheterna ansågs bero på definitionsproblematik (se tabell 10). Vid utarbetande av påstående 4, ”föräldern lockar barnet att kommunicera”, valdes termen ”lockar” i brist på ett uttryck som bättre fångade de specifika egenskaper som skulle bedömas. Under prövningen blev författarna uppmärksamma på den mängd av beteenden och förhållningssätt som denna term kunde rymma utöver vad som var tänkt från början, och som var viktiga att inkludera i bedömningen. Den ena författaren tyckte dock att det i många fall var mycket svårt att skilja på det positiva beteendet ”locka” och det mer negativa beteendet ”styra”, vilket var vanligt förekommande. T.ex. då en förälder ställde en sluten fråga upplevdes det som ett försök att locka till kommunikation samtidigt som föräldern kommunicerade på ett ”styrande sätt” i och med att frågan var sluten. Dessa svårigheter medförde att det aktuella påståendet inte bedömdes alls av denna författare. Istället uppstod frågor kring vad som är önskvärt att bedöma med instrumentet i detta sammanhang, då syftet med instrumentet är att bedöma aspekter i föräldrars kommunikation som är viktiga för barns kommunikationsutveckling, och inte beteenden som kan vara negativa. Författarna ansåg vidare att många former av ”lockande” innehåller ett inslag av ”styrande”, men att detta inte behöver innebära att dessa former är negativa för barnets kommunikationsutveckling. Man ställde sig således frågan när ett beteende är övervägande positivt och när det är övervägande negativt.

Påstående 13 uppmärksammades kompensera för aspekter som man inte tänkt på vid utformningen av påståendet (tankarna bakom påstående 13 redovisas i samband med diskussion), vilket var positivt. Inspelningssituationen gav inte alltid förutsättningar för användning av vissa beteenden, och stundtals inte för kommunikation överhuvudtaget med barnet med kommunikationssvårigheter. Dessa förhållanden påverkade resultat på kryssdelen negativt, men bilden av kommunikationen kompletterades av påstående 13. Så var t.ex. fallet för F2♀ som under en period av filmen behövde trösta lillebror, varmed hon under denna period inte hade samma möjligheter att kommunicera med barnet med kommunikationssvårigheter. Resultatet på kryssdelen blev därför lågt. Under den tid F2♀ hade möjlighet att fokusera på barnet upplevdes hon dock i hög grad anpassa sig till barnets nivå, vilket ledde till en hög skattningspoäng på påstående 13.

Intervju med extern bedömare. Under intervjun med den externa bedömaren framkom faktorer som rörde validitet. Bedömaren ansåg att instruktionerna i manualen var tydliga och lätta att förstå. När det gäller bedömningsformuläret ansåg bedömaren att skattningspåstående 13 bör delas upp i två påståenden som gäller dels barnets utvecklingsnivå, dels barnets kommunikativa förmåga, då dessa inte alltid stämmer överens.

Föräldramedverkan. Föräldern (F3♂) valde att bedöma den film som spelats in före han gått kursen. Motiveringen var att kommunikationen i den andra filmen var ofokuserad då barnet haft ont i magen och då barnets mamma också suttit med under större delen av filmningen. Föräldern upplevde att den första filmen var ”lugnare” och hoppades att det mindre lugna intrycket av filmen från efter kurs berodde på de omständigheter som rådde i samband med andra filmningen. Föräldrarnas upplevelse var att han generellt sett kommunicerade ”lugnare” med sitt barn efter KomIgång-kursen.

I tabell 11 redovisas föräldrarnas och författarnas bedömningsresultat i form av antal kryss/min för påstående 1-11, totalt antal kryss/min, poäng på skattningspåstående 12 och 13 och interbedömarreliabilitet. Inom parentes redovisas antal kryss på varje påstående. Föräldern kunde få max 13 kryss/påstående (filmen var 13 min lång). Föräldrarnas bedömning av sin egen kommunikation resulterade i ett resultat på kryssdelen totalt som var 1 kryss/min lägre (då påstående 4 exkluderats) än vid författarnas bedömning. Resultatet på skattningspåståendena var samma för författare och förälder. Interbedömarreliabiliteten för föräldern och författarna var 71% på kryssdelen och 100% på skattningsdelen.

Tabell 11

Resultat av föräldrarnas och författarnas bedömning med EFFEKTIV.

Påstående	F3♂	Författare	IR
1	0,8 (10)	0,7 (9)	69%
2	1 (13)	1 (13)	100%
3	0,6 (8)	1 (13)	62%
4	0,5 (6)	*	-
5	0,2 (3)	0	77%
6	0	1 (13)	0%
7	0,6 (8)	0,9 (11)	62%
8	0,3 (4)	0,3 (4)	85%
9	0,7 (9)	0,4 (5)	54%
10	0	0	100%
11	0,1 (1)	0,1 (1)	100%
Totalt	4,3 * 4,8 **	5,3	71%
12	5	5	100%
13	4	4	100%

Notering: Bedömningsresultat på påstående 1-11 samt totalt i kryss/min (totalt antal kryss på det enskilda påståendet delat med antal bedömda minuter, respektive totalt antal kryss på kryssdelen delat med antal bedömda minuter). Inom parentes redovisas antal kryss per påstående. Bedömningsresultat på påstående 12 och 13 i poäng.

Referensvärden: Påstående 1-11 - max 1 kryss/min. Totalt - max 10 kryss/min. Påstående 12 och 13 - max 5.

* Exklusive påstående 4.

** Inklusive påstående 4.

Föräldern berättade hur han gått tillväga vid bedömning med EFFEKTIV. Här redovisas föräldrarnas resonemang i förhållande till de påståenden där samstämmigheten var lägre än 80%, med undantag för påstående 1 och 5, samt i förhållande till påståenden där intressanta aspekter framkommit. Vid påstående 1 och 5 framkom under diskussionen ingen förklaring till skillnader vid bedömning.

”Föräldern ger utrymme för barnet att kommunicera” Författarna ansåg att föräldern uppfyllde påståendet varje minut. Föräldern ansåg inte att han gav barnet tillräckligt med utrymme att kommunicera. Då han tillfrågades om han bedömt även kortare sekvenser som ”ger utrymme” trodde han att så inte var fallet.

”Föräldern lockar barnet att kommunicera” Föräldern ansåg att han ofta lockade barnet att kommunicera då han menade att det var det hela situationen gick ut på. Att ställa många frågor var ett fundamentalt sätt att locka barnet till kommunikation menade han, trots att han ansåg att detta sätt var ett felaktigt kommunikativt beteende som inte gav något resultat för hans barn.

”Föräldern förtydligar sin kommunikation” Föräldern bedömde inte en enda gång att han förtydligade sin egen kommunikation. Vid diskussion med författarna framkom att han inte tänkte på att han pratade i korta och enkla meningar samt använde sig av mer varierad intonation då detta faller sig så naturligt när han kommunicerar med sitt barn. Det författarna bedömde som förtydliganden från föräldrarnas sida tyckte föräldern var ett naturligt förhållningssätt till barnet oberoende av situation. Att förtydliga sin kommunikation innebar enligt föräldern att prata överdrivet enkelt och att använda kroppsspråk och mimik, vilket han inte ansåg sig göra.

”Föräldern kommunicerar utifrån barnets intressefokus eller samtalsämne” Föräldern ansåg att han ofta kommunicerade utifrån barnets intressefokus. Att prata kring de saker barnet riktar sin uppmärksamhet mot faller sig naturligt, menade föräldern.

”Föräldern ställer öppna frågor” Detta påstående ansåg föräldern var svårt att bedöma, framför allt då han aldrig hört begreppet ”öppna frågor” innan detta förklarades för honom under introduktionen. Föräldern upplevde att han mycket ofta ställde öppna frågor, men insåg under diskussionen med författarna att han vid flera tillfällen bedömt slutna och retoriska frågor som öppna.

Enkäter till föräldrar. I tabell 12 redovisas föräldrarnas enkätsvar före och efter kurs, samt resultat på kryssdelen totalt, påstående 11 och skattningspåståenden med EFFEKTIV före och efter kurs.

Påståenden i samspelsenkäten som liknade skattningspåståendena i EFFEKTIV var: ”Jag kommenterar och visar intresse för det barnet gör” (enkäten) som jämfördes med ”Föräldern visar värme och intresse för barnet och aktiviteten” (EFFEKTIV, påstående 12), samt ”Jag engagerar mig i aktivitet och använder föremål som passar med barnets ålder, utvecklingsnivå eller intressen” (enkäten) som jämfördes med ”Föräldern anpassar sig till barnet utvecklingsnivå och kommunikativa förmåga” (EFFEKTIV, påstående 13). Jämförelse gjordes också mellan frågan ”Hur ofta använder du AKK/kommunikationsstöd då du pratar/samspekar med ditt barn?” i AKK-enkäten och påstående 11 i EFFEKTIV; ”Föräldern använder AKK i form av föremål, manuella tecken, bilder, kommunikationskortor eller pratapparater”. Resultaten på kryssdelen totalt med EFFEKTIV pekade ibland i samma riktning som totalpoäng med samspelsenkäten, men inte alltid. Man kunde vidare, med undantag för ett par föräldrar, se att resultat på påstående 11 med EFFEKTIV pekade åt samma håll som resultaten från föräldrarnas självskattning i föräldraenkäten. De flesta föräldrar skattade också ”Jag kommenterar och visar intresse för det barnet gör” i föräldraenkäten på liknande sätt som författarna bedömt ”Föräldern visar värme och intresse för barnet och aktiviteten” med EFFEKTIV. Resultat mellan hur författarna bedömt skattningspåstående 13 med EFFEKTIV och hur föräldrarna skattat sig själva på det jämförbara påståendet i enkäten spretade dock åt olika håll. För tre av fyra föräldrar kodades ingen påtaglig förändring i föräldrarnas kommunikation i resultaten på kryssdelen totalt med EFFEKTIV efter jämfört med före KomIgång. Totalpoängerna på föräldraenkäterna uppvisade inga större förändringar från före till efter KomIgång-kursen.

Tabell 12

Resultat samspelsenkät, AKK-enkät och EFFEKTIV-bedömningsinstrument.

Förälder	Samspels-	Samspels-	EFF.	EFF.	Enkät	Enkät	EFF.	EFF.	Påst. enkät	Påst.	EFF.	EFF.	Påst.	Påst.	EFF.	EFF.
	enkät	enkät	1-11	1-11	AKK- fråga	AKK- fråga	11	11	(liknande EFF. 12)	enkät (liknande EFF. 12)	12	12	enkät (liknande EFF. 13)	enkät (liknande EFF. 13)	13	13
	Före	Efter	Före	Efter	Före	Efter	Före	Efter	Före	Efter	Före	Efter	Före	Efter	Före	Efter
F1♀	55	*	6,3	6,4	4	*	0,7	0,4	4	*	5	5	3	*	5	5
F1♂	48	*	6,7	*	2	*	1	*	4	*	5	*	3	*	5	*
F2♀	*	*	4,8	*	*	*	0	*	*	*	5	*	*	*	5	*
F3♀	36	44	4,9	4,8	0	0	0	0	3	4	5	5	2	4	3	2
F3♂	27	32	5,3	5,7	0	0	0,1	0	3	3	5	5	1	3	4	3
F4♀	46	54	6,5	5,7	4	3	0,9	0,5	4	4	5	5	3	3	5	5
F4♂	51	49	6,8	6,7	1	1	0,6	0,6	4	4	5	5	3	3	4	4
F5♀	42,5	*	7,2	*	4	*	0,8	0	4	*	5	*	2	*	5	*
F6♀	*	*	5,2	*	*	*	0	*	*	*	5	*	*	*	4	*
F6♂	*	*	5,8	*	*	*	0	*	*	*	5	*	*	*	5	*

Notering: * = data saknas

Mått: Samspelsenkät - poäng. AKK-fråga samspelsenkät - poäng. EFFEKTIV påstående 1-11 (exkl. påstående 4) - kryss/min. EFFEKTIV påstående 11 – kryss/min. EFFEKTIV påstående 12 och 13 - poäng.

Referensvärden: Samspelsenkät - max 68 poäng. AKK-fråga i samspelsenkäten - max 4 poäng. Påståenden i samspelsenkäten som liknar påstående 12 & 13 i EFFEKTIV – max 4 poäng. EFFEKTIV kryssdel - max 10 kryss/min. Påstående 11 i EFFEKTIV- max 1 kryss/minut. EFFEKTIV skattningspåståenden 12 & 13 - max 5 poäng.

Användarvänlighet

Tidsåtgång. Tidsåtgång vid bedömning var för den ena författaren 32-60 min för de tolv bedömningarna ($M=42$). För den andra författaren var tidsåtgången 42-70 min ($M=56$). För den externa bedömaren tog det 32-53 min att genomföra de fyra bedömningarna ($M=43$).

Författarnas reflektioner. Författarna upplevde EFFEKTIV som relativt enkelt att administrera. Vissa påståenden upplevdes dock som svåra att bedöma, generellt eller ibland, vilket beskrivits i samband med reliabilitet. Tidsåtgången för bedömning upplevdes som rimlig.

Intervju med extern bedömare. Den externa bedömaren ansåg att EFFEKTIV bedömningsinstrument var välstrukturerat och lätt att använda. Att först titta på filmen för att få en helhetsbild av kommunikationen och att därefter bedöma filmen minut för minut fungerade bra. Endast vid enstaka tillfällen var bedömaren tvungen att gå tillbaka till en redan bedömd minut för att återigen bedöma interaktionen. Två påståenden upplevdes ibland som svåra att bedöma.

Diskussion

Studien syftade till att utveckla ett instrument för bedömning av föräldrars kommunikativa stil och att pröva instrumentet för att få en uppfattning om dess pålitlighet och användbarhet samt att ge förslag på fortsatt revidering och utveckling. Resultaten av prövningen diskuteras utifrån de frågeställningar som användes.

Är EFFEKTIV ett reliabelt instrument?

Mycket hög samstämmighet för såväl författarna som samtliga bedömare uppnåddes för följande påståenden: "Föräldern anpassar sin fysiska placering till barnet" (2), "Föräldern gör det möjligt för barnet att använda föremål, bilder, kommunikationskort eller pratapparater genom att se till att hjälpmedlen finns inom räckhåll för barnet" (10) respektive "Föräldern använder AKK i form av manuella tecken, bilder, kommunikationsapparater eller pratapparater" (11). Samstämmigheten uppgick här till närmare 100% vilket indikerar mycket god reliabilitet hos instrumentet för dessa påståenden, som också upplevdes som mycket lätta att bedöma. Eftersom AKK nästan inte förekom i filmerna var påstående 10 och 11 dock sällan aktuella för bedömning. Påståendena skulle behöva utvärderas vidare på filmer där AKK används.

I många fall var samstämmigheten för påståenden betydligt lägre för samtliga bedömare än för författarna. Interbedömarreliabilitetssiffrorna baseras för författarna på nio bedömda filmer, och för samtliga bedömare på fyra filmer. Dessa fyra filmer var bland de fem filmer som författarna uppvisade lägst samstämmighet på, vilket till viss del härleds till att författarna upplevde att kommunikationen i filmerna ofta var svårbedömd. Detta till följd av att föräldrarna i mindre omfattning ansågs anpassa sin kommunikation till barnet och att ett syskon deltog i en av filmerna. Även den externa bedömaren uttryckte att det var svårt att bedöma en av filmerna där båda föräldrarna medverkade men bara en av dem skulle bedömas. Hon upplevde även att vissa typer av aktiviteter var svårare att bedöma. Att filmerna

upplevdes som svårbedömda kan utgöra en bidragande anledning till att interbedömarreliabiliteten i många fall var betydligt lägre för samtliga bedömare än för författarna. I författarnas fall höjde de övriga filmerna, som upplevdes som mer lättbedömda, samstämmigheten på påståendena. Slumpmässiga bedömningar till följd av svårigheter att tolka aspekter i kommunikationen borde dessutom sannolikt få större följder för interbedömarreliabiliteten då fler bedömare deltar.

Påstående 1, 5, 6 och 9 i kryssdelen resulterade i interbedömarreliabilitet på strax under eller över 90% för författarna, vilket i sammanhanget måste ses som god samstämmighet. Påståendena motsvaras i nämnd ordning av ”Föräldern uppmärksammar och bekräftar barnets kommunikation”, ”Föräldern imiterar barnet”, ”Föräldern förtydligar sin kommunikation” och ”Föräldern ställer öppna frågor”. Påstående 5 resulterade i samma höga samstämmighet för samtliga bedömare. Påstående 1 och 5 upplevdes av författarna som lättbedömda. Någon svårighet vid bedömning av påstående 1 uttrycktes ej heller av den externa bedömaren, varför det är svårt att spekulera kring om den lägre samstämmigheten för samtliga bedömare på detta påstående (69%) skulle kunna vara en följd av någon annan aspekt än de som beskrivits ovan. Påstående 6 upplevdes av författarna ibland som svårbedömt, då det kunde vara svårt att avgöra var gränsen skulle dras mellan ”vanlig” och ”förtydligad” kommunikation. Eventuellt kan den lägre samstämmigheten för samtliga bedömare på påstående 6 (67%) vara en följd av just sådana svårigheter. En samstämmighet på 85% mellan den externa bedömaren och den ena författaren antyder att den andra författaren använt sig av en något annorlunda gränsdragning vid bedömning av de fyra filmer som bedömdes av samtliga bedömare. Problematiken berörs vidare i samband med diskussion kring validitet. När det gäller påstående 9 var riktlinjen att exkludera retoriska frågor vid bedömning. Riktlinjen var en följd av att retoriska frågor inte bedöms i *Teacher Interaction and Language Rating Scale* då de inte anses uppmuntra till kommunikation. Författarna tyckte dock att det ibland var svårt att avgöra om en fråga var av retorisk karaktär eller ej. Slumpmässiga val vid bedömning kan ha påverkat samstämmigheten för påstående 9.

För påstående 3, 7 och 8 i kryssdelen var samstämmigheten för författarna och samtliga bedömare lägre än 80%. Samstämmigheten för påstående 3, ”Föräldern ger utrymme för barnet att kommunicera”, var låg för författarna och ännu lägre för samtliga bedömare. Vid diskussion framkom att den ena av författarna vid bedömning av detta påstående inte använt det objektiva tillvägagångssätt som eftersträvades. Istället för att enbart registrera om kommunikationsbeteendet förekom eller ej hade författaren satt kryss endast då föräldern utförde beteendet i en omfattning som var anpassad till det enskilda barnet. Ett dylikt tillvägagångssätt kräver att bedömaren skapar en teori om vad som är adekvat för det enskilda barnet. Subjektiviteten hos bedömningen ökar således, varmed reliabiliteten riskerar att minska. Genom att eftersträva största möjliga objektivitet vid bedömning med ett instrument bör också reliabiliteten hos instrumentet öka. För att göra EFFEKTIV mer reliabelt bör det objektiva tillvägagångssättet förtydligas i manualen. Vid samträning med den externa bedömaren gavs tydliga instruktioner om nämnda tillvägagångssätt. Därmed avsågs interbedömarreliabiliteten för påståendet mellan två bedömare som använt det objektiva tillvägagångssättet att undersökas. Då informationen förtydligades uppnåddes också god samstämmighet för påståendet mellan den författare som använde ett objektiva tillvägagångssätt och den externa bedömaren.

Påstående 7, ”föräldern kommunicerar utifrån barnets intressefokus” gav också upphov till låg interbedömarreliabilitet för författarna. Författarna upplevde att det i flera fall var svårt att avgöra huruvida föräldrarnas kommunikation relaterade till barnets intressefokus eller ej och konstaterade att denna typ av svårighet är ofrånkomlig vid bedömning av kommunikation.

Den låga samstämmigheten förklaras dock troligen till största delen av att den ena författaren i "barnets intressefokus" framförallt tolkade in sådant som verkade upplevas som positivt av barnet, medan den andra författaren i begreppet inkluderade alla aspekter som upplevdes utgöra fokus för barnet, positiva och negativa. Den senare definitionen torde vara den önskvärda, då Harwood, Warren och Yoder (2002) talar om vikten av språklig respons utifrån barnets intressefokus, men inte nämner att intressefokus skulle vara av enbart positiv karaktär. Önskvärt tillvägagångssätt förklarades vid samträningen med den externa bedömaren. För samtliga bedömare var samstämmigheten på det aktuella påståendet mycket låg. Vid undersökning av interbedömarreliabilitet för den externa bedömaren och författarna erhöles en betydligt högre samstämmighet för den externa bedömaren och den författare som använt sig av en bredare definition av begreppet enligt ovan. För att säkerställa god reliabilitet vid bedömning är det således viktigt att vid samträning noggrant definiera vad som ska bedömas.

Påstående 8, "Föräldern utvecklar barnets kommunikation", resulterade i nära god samstämmighet för författarna men lägre för samtliga bedömare. Författarna upplevde att det ibland var svårt att avgöra huruvida föräldern utvecklade barnets kommunikation, eller bara kommunicerade utifrån barnets intressefokus. Detta då det i dessa fall var svårt att avgöra om barnet faktiskt kommunicerade något överhuvudtaget. Det blev då närmast slumpartat om kryss sattes på påståendet eller ej, vilket åtminstone delvis skulle kunna förklara den något låga samstämmigheten.

Påstående 4, "föräldern lockar barnet att kommunicera" bedömdes inte av den ena av författarna till följd av svårigheter som uppstod då en bredare definition av påståendet användes. Samstämmighet kunde därför inte beräknas. Den externa bedömaren instruerades att inte låta sig vägledas för mycket av exemplen relaterade till påståendet, då dessa relaterade till den ursprungliga, snävare definitionen, utan att fritt bedöma påståendet. Den externa bedömaren uttryckte inte några svårigheter vid bedömning. Påståendet diskuteras vidare i samband med validitet.

Skattningspåstående 12, "föräldern visar värme och intresse för barnet och aktiviteten", var inspirerat av aspekter som bedöms med *Maternal Behaviour Rating Scale* och det faktum att AKK kan medföra sämre förutsättningar för "värme och intresse" när det gäller t.ex. närhet, ögonkontakt, skratt och samspel. Påståendet tillkom i slutet och hann inte prövas på de filmer som användes i utarbetandefasen. En något låg samstämmighet för författarna relateras till att begreppet "värme" av författarna, liksom av den externa bedömaren, upplevdes som mycket svårt att definiera och bedöma, samt till att den ena författaren använde sig av en bredare tolkning av begreppet. För samtliga bedömare var samstämmigheten mycket låg. För att göra påståendet lättare att bedöma bör en tydlig definition av påståendet skrivas in i manualen och inkluderas i samträningen. Positiv inverkan på samstämmigheten för författarna bör dock det faktum ha haft att skattningarna ofta resulterade i fyror (ofta) eller femmor (genomgående), då de flesta föräldrar upplevdes uppfylla påståendet väl. Trots svårigheterna med att bedöma aspekter som sannolikt uppfattas väldigt olika av olika personer bör det inte vara omöjligt att uppnå god interbedömarreliabilitet. En total interbedömarreliabilitet på 82% uppnåddes vid bedömning av likartade aspekter vid användning av *Maternal Behaviour Rating Scale*, som också den innehåller en skattningsskala på fem steg (Mahoney & Powell, 1988).

Skattningspåstående 13, "föräldern anpassar sig till barnets utvecklingsnivå och kommunikativa förmåga", resulterade i låg samstämmighet för författarna respektive ingen samstämmighet alls för samtliga bedömare. Påståendet upplevdes ibland som svårbedömt av författarna. Detta berodde delvis på att påståendet kräver att man skapar sig en teori om barnets nivå och hur föräldern bör förhålla sig till denna nivå, både vad gäller kommunikation och val av aktivitet. Tillvägagångssättet är vidare behäftat med en omfattande subjektivitet

vilket kan tänkas minska reliabiliteten hos instrumentet för detta påstående. Subjektivitetsaspekten i kombination med bristande erfarenhet hos författarna bör sannolikt ha påverkat samstämmigheten. Bedömningarna skiljde sig dock aldrig åt med mer än ett steg för författarna. I studien av Mahoney och Powell (1988) användes en tregradig skattningsskala för att undersöka föräldrarnas anpassning till barnet inom fyra olika områden, däribland "utvecklingsnivå". Interbedömarreliabiliteten rapporterades där till 87%, vilket eventuellt kan vara en följd av att skattningsskalan innehöll färre steg jämfört med skalan i föreliggande studie. En tregradig skattningsskala skulle således kunna tänkas förbättra förutsättningarna för bedömning av påstående 13. Dock skulle en skattningsskala med färre steg innebära minskade möjligheter att koda förändring i föräldrarnas förhållningssätt. En annan svårighet vid bedömning var om hänsyn skulle tas till föräldrars användning av tecken respektive avsaknad av teckenanvändning. I de fall föräldern inte använde tecken alls förutsattes att föräldern inte kunde tecken, varför detta inte läts påverka bedömningen. I de fall föräldern däremot använde några tecken, men barnet ansågs vara i behov av fler, var det svårt att avgöra om föräldrarnas otillräckliga teckenanvändning skulle påverka bedömningen av det aktuella påståendet eller inte. Föräldern kanske inte kunde fler tecken, eller så kunde han/hon fler men använde sig inte av dem. Tillvägagångssättet varierade troligtvis vid bedömningarna. För att säkerställa god reliabilitet vid bedömning behöver konsensus uppnås vid samträning. Den obefintliga samstämmigheten för samtliga bedömare för påstående 13 är troligen också en följd av att den externa bedömaren framförallt bedömde om föräldern anpassade sig till barnet med avseende på hur föräldern kommunicerade med barnet, och inte med avseende på val av aktivitet. Att även val av aktivitet ska bedömas med påståendet bör förtydligas i instrumentet. Påståendet skulle förslagsvis kunna omformuleras till "föräldern anpassar sin kommunikation och val av aktivitet till barnets utvecklingsnivå och kommunikativa förmåga".

Sammanfattningsvis påverkas interbedömarreliabiliteten av många olika faktorer. Följande kan sägas om sambandet mellan interbedömarreliabilitet och reliabilitet hos EFFEKTIV: Hög samstämmighet på enskilda påståenden indikerar god reliabilitet hos instrumentet för dessa påståenden. Låg samstämmighet på påståenden för författarna tyder på bristande reliabilitet hos instrumentet eller brister i samträningen. Nära 80% samstämmighet eller mer uppnåddes på samtliga påståenden, undantaget påstående 13, mellan minst två av de tre bedömarena. Detta gällde även för filmer som upplevdes som svåra att bedöma. Resultaten tyder på god reliabilitet för huvudparten av instrumentet då adekvat samträning sker. Detta bekräftas vidare av en samstämmighet på 86% på kryssdelen för författarna. Huruvida god samstämmighet på skattningsdelen kan uppnås via tillämpning av de förslag som presenterats ovan återstår att undersöka.

Uppvisar EFFEKTIV god validitet?

Instrumentets validitet diskuteras med utgångspunkt från kommunikationsbeteenden, frekvens och helhetsbild av kommunikationen.

Kommunikationsbeteenden. Jämförelse mellan författarnas och föräldrarnas tillvägagångssätt vid bedömning resulterade inte i skillnader som kunde härledas till att föräldern hade avsikt med sin kommunikation som författarna tolkat och bedömt på ett annat sätt än föräldern själv gjort. De skillnader som framkom relateras istället till brister i samträning och det faktum att föräldern var en naiv bedömare. Föräldern hade t.ex. inte definitionen av öppna frågor helt klar för sig vid bedömning. Att författare och förälder tolkade beteenden lika styrker

validiteten hos instrumentet. Dock behöver en mer noggrann jämförelse, med mer tid till samträning och diskussion samt med fler föräldrar, göras för att på ett mer pålitligt sätt utreda i vilken omfattning bedömare och föräldrar tolkar beteenden lika.

Resultat på kryssdelen totalt med EFFEKTIV respektive totalpoäng med föräldraenkäter visade viss överensstämmelse vad gäller kodning av kommunikationsbeteenden i kombination med frekvens. Föräldraenkäten innehöll emellertid påståenden som rörde både föräldrarnas och barnets sätt att kommunicera och som innehållsmässigt inte var helt jämförbara med påståendena i EFFEKTIV. Den innehöll vidare en skattningsskala, vilket gjorde det svårt att jämföra total skattningspoäng med totalpoäng på EFFEKTIVs kryssdel. Resultat med EFFEKTIV påverkas därutöver av inspelningssituationen och resultat på enkäterna av föräldrarnas bild av sitt eget förhållningssätt. Dessutom uppvisar EFFEKTIV bristande kodning av frekvens, vilket diskuteras närmare nedan. Nämnade aspekter kan ligga till grund för att resultaten med de olika instrumenten visar relativt låg överensstämmelse. En mer djupgående analys för att se vilka beteenden föräldrarna anser sig göra och som också kodas med EFFEKTIV hade varit önskvärd. Resultat för påstående 11 i EFFEKTIV pekade, med undantag för ett par föräldrar, åt samma håll som resultaten från föräldrarnas självskattning av sitt AKK-användande i föräldraenkäten. Detta tyder på att EFFEKTIV fångar huruvida föräldrar använder AKK eller ej och styrker validiteten hos påståendet.

Ingen påtaglig förändring i föräldrarnas kommunikation kodades i resultaten på kryssdelen totalt med EFFEKTIV efter jämfört med före KomIgång. Totalpoängen på föräldraenkäterna visade i de flesta fall inte heller på någon markant förändring från före till efter KomIgångskursen. Denna överensstämmelse är positiv för validiteten hos EFFEKTIV.

Påstående 3 och 6 gav viss validitetsproblematik då man använde ett objektivt tillvägagångssätt vid bedömning, vilket var det önskvärda tillvägagångssättet. Gränsdragning för när föräldern uppfyllde påståendena och inte var svår, varför föräldrarna eventuellt ibland bedömdes utföra beteendena trots att så kanske inte var fallet. Till viss del torde man kunna eliminera denna problematik med hjälp av tydliga riktlinjer vid samträningen beträffande var gränsen ska dras. När det gäller påstående 4 var det svårt att skilja mellan ”lockande” och ”styrande” beteenden, varav de senare beskrivs kunna vara negativa för barns kommunikationsutveckling (Barerra & Vella, 1987; Pennington, Goldbart & Marshall 2004). Även föräldern berörde denna problematik, då han ansåg att han genom att ställa slutna frågor ofta lockade barnet att kommunicera, men att detta sätt inte var gynnsamt för hans barn.

Frekvens. Att det är tillräckligt att utföra ett kommunikationsbeteende vid ett tillfälle under en minut för att få kryss för den aktuella minuten gör att resultaten på kryssdelen till viss del blir missvisande. Resultatet blir detsamma oavsett om ett beteende utförs t.ex. fem gånger per minut eller endast en gång. Den aktuella kodningen av frekvens i kryssdelen bör medföra att EFFEKTIV inte är känsligt nog för att kunna koda viktiga förändringar i föräldrars kommunikation mellan före och efter deltagande i AKKTIV kommunikationskurs. För att förbättra kodningen av frekvens hos EFFEKTIV skulle kryssdelen i instrumentet kunna omarbetas så att varje påstående bedöms, minut för minut, utifrån en skattningsskala. Antal steg i skattningsskalan bör då grundas på en sammanvägning av reliabilitets- och validitetsaspekter. Skalan ska ge möjlighet att koda frekvens i adekvat omfattning men samtidigt ge förutsättningar för god interbedömarreliabilitet vid bedömning.

Resultaten på påstående 12 med EFFEKTIV och på det liknande påståendet i föräldraenkäten pekade ofta i samma riktning. Detta stödjer att det är möjligt att skatta frekvens på påståendet baserat på helhetsintrycket av en film. Mellan påstående 13 och motsvarande påstående i enkäten fanns ingen dylik överensstämmelse. Detta kan tänkas vara en följd av olika faktorer, såsom skillnad i innehåll mellan påståendena, situationen vid inspelning eller av att föräldern inte har en adekvat bild av sitt eget förhållningssätt.

Helhetsbild av kommunikationen. Kodning av helhetsbilden av kommunikationen sker genom att kryssdelen och skattningspåstående 13 kompletterar varandra. Resultat på påståenden i kryssdelen bidrar med information om förekomst av specifika kommunikationsbeteenden och i viss utsträckning deras frekvens. Dessa aspekter gör det möjligt att utvärdera om föräldrar anammat nya kommunikationsbeteenden och förhållningssätt respektive ökat sin användning av dessa till följd av deltagande i AKKTIV. Skattningspåstående 13, ”Föräldern anpassar sig till barnets utvecklingsnivå och kommunikativa förmåga”, bidrar med information om i vilken mån föräldrar förhåller sig på ett adekvat sätt till barnet. Detta är väsentlig information då det, givet barnets kommunikativa nivå, inte alltid är aktuellt att använda vissa beteenden. Likaså är det inte heller alltid bättre att ett visst beteende används ofta. Påstående 13 kodar även föräldrarnas anpassning till barnet med avseende på val av aktivitet. Föräldrarna får i AKKTIV lära sig att det är viktigt att anpassa kommunikation och aktivitet till barnets specifika behov. Påståendet ger möjlighet att utvärdera om föräldrar efter deltagande i kurs i större utsträckning anpassar sig till sitt barn. I samband med bedömning uppmärksammades att påstående 13 på ytterligare sätt än som nämnts ovan fyller en viktig funktion för kodning av helhetsbilden av kommunikationen. Det kompenserar för att situationen vid inspelning inte alltid ger förutsättningar för användning av vissa beteenden liksom av beteenden i större omfattning. Den externa bedömaren ansåg att påstående 13, ”föräldern anpassar sig till barnets utvecklingsnivå och kommunikativa förmåga” bör delas upp i två påståenden som gäller dels barnets utvecklingsnivå och dels barnets kommunikativa förmåga, då dessa inte alltid stämmer överens. Den externa bedömaren menade att ett barns utvecklingsnivå kan vara högre än dess kommunikativa förmåga. För reliabilitetens skull behöver påståendets och begreppens tänkta innebörd förtydligas i instrumentet.

Sammanfattningsvis visar de analyser som gjorts att validiteten hos EFFEKTIV är relativt god med avseende på kodning av kommunikationsbeteenden och helhetsbild av kommunikationen. EFFEKTIV uppvisar mer omfattande brister vad gäller kodning av frekvens, som inte kodas i tillräcklig omfattning i förhållande till ändamålet.

Hur användarvänligt är instrumentet?

Författarna anser att tidsåtgången vid bedömningar med EFFEKTIV var rimlig relaterat till syftet att EFFEKTIV skulle vara lätt att använda och möjliggöra relativt snabba bedömningar; EFFEKTIV är användarvänligt vad gäller tidsåtgång vid bedömning. Tillvägagångssätt vid bedömning av svårbedömda påståenden bör tydliggöras i manualen. Att inte bara författarna som utvecklat EFFEKTIV, utan också en extern bedömare, anser att EFFEKTIV är välstrukturerat och lätt att använda styrker att instrumentet är användarvänligt.

Studiens styrkor och begränsningar

Det finns inga svenska instrument att använda vid bedömning av kommunikation mellan föräldrar och barn som har omfattande kommunikationssvårigheter och använder AKK. Därför är EFFEKTIV ett viktigt instrument.

En styrka med föreliggande studie är att flera olika prövningar använts för att göra instrumentet så användbart och tillförlitligt som möjligt. Utöver interbedömarreliabilitet, användes intervjumaterial och föräldraenkäter. Detta stärker studiens validitet. Interbedömarreliabilitet skulle dock behöva beräknas på ett större material. En annan brist i

studien är att bedömningsresultat från enbart en person användes vid validitetsprövningen ”enkäter till föräldrar”. Bedömningar från fler bedömare hade varit att föredra vid jämförelsen för att ge en mer rättvis och korrekt bild av kommunikationen. Vid utarbetandet av EFFEKTIV försökte författarna att i så stor utsträckning som möjligt anpassa instrumentet så att det skulle gå att bedöma föräldrar till barn med olika typer av grundproblematik och funktionsnedsättningar. En styrka med föreliggande studie är att EFFEKTIV prövats på föräldrar som har barn med olika typer av funktionsnedsättningar. En brist är att EFFEKTIV bara prövades på två föräldrar till barn med omfattande rörelsehinder.

Kliniska implikationer

Den externa bedömare betonade vikten av utbildning för förskolepersonal och assistenter till barn med omfattande kommunikationssvårigheter. I sådan utbildning skulle EFFEKTIV kunna utgöra ett underlag för diskussion kring vad som är viktigt att tänka på när man kommunicerar med barn som har kommunikationssvårigheter. Den externa bedömare ansåg vidare att lärare och assistenter skulle kunna få pröva att bedöma kommunikation med EFFEKTIV utifrån videoinspelad interaktion. Föräldern uttryckte att det vore värdefullt att ha ett moment i KomIgång, där man som förälder får bedöma sin egen kommunikation. Han ansåg att EFFEKTIV skulle kunna utgöra ett bra underlag för detta ändamål. Författarna anser att EFFEKTIV skulle kunna fylla en funktion inom logopedisk verksamhet. Logoped skulle kunna använda EFFEKTIV som diskussionsunderlag då de träffar föräldrar som har barn med omfattande kommunikationssvårigheter. Logoped och förälder skulle gemensamt kunna bedöma föräldrarnas kommunikation med EFFEKTIV och diskutera vad i föräldrarnas kommunikation som fungerar bra respektive kan utvecklas.

Slutsats

Syftet med föreliggande studie var att utarbeta ett bedömningsinstrument för kodning av kommunikativ stil hos föräldrar som har barn med omfattande kommunikationssvårigheter. Instrumentet skulle vara lättadministrerat och möjliggöra relativt snabba bedömningar samt mäta de aspekter av föräldrars kommunikation som anses betydelsefulla för barns kommunikationsutveckling, generellt och då AKK används. Syftet anses till stor del vara uppnått. Vissa modifieringar är dock nödvändiga för att förbättra reliabilitet och validitet hos EFFEKTIV. Dessa är förbättrad kodning av frekvens av kommunikationsbeteenden, omformulering av ett påstående i bedömningsinstrumentet, samt tillägg och förtydliganden av definitioner och tillvägagångssätt vid bedömning i manual. Först därefter är bedömningsinstrumentet användbart för utvärdering inom AKKTIV föräldrautbildning.

Referenser

- Barrera, M.E. & Vella, D.M. (1987). Disabled and nondisabled infants' interactions with their mothers. *American Journal of Occupational Therapy*, 41, 168-177.
- Culp D.M., & Carlisel, M. (1988). *PACT: Partners in Augmentative Communication Training. A resource Guide for Interaction Training for Children*. Tucson, AZ: Communication Skills Builders.
- Girolametto, L., Weitzmann, E. & Greenberg, J. (2000). *Teacher interaction and language rating scale*. The Hanen Centre. Toronto.

- Goldbart, J., & Marshall, J. (2004). "Pushes and pulls" on parents of children who use AAC. *Augmentative and Alternative Communication*, 20, 194-208.
- Granlund, M., & Olsson, C. (1998). *Familjen och habiliteringen*. Stockholm: Elanders Gotab.
- Guralnick, M.J., & Neville, B. (1997). *The effectiveness of early intervention* (ss. 3-20). Baltimore: Paul H. Brookes Publishing Co.
- Ferm, U. (2006). *Using Language in Social Activities at Home – A study of Interaction between Caregivers and Children with and without disabilities*. Department of Linguistics. Göteborg University, Sweden.
- Hanzlik, J. (1990). *Nonverbal interaction patterns of mothers and their infants with cerebral palsy*. Colorado State University.
- Harwood, K., Warren, S., Yoder, P. (2002). The importance of responsivity in developing contingent exchanges with beginning communicators. J. Reichle, D. Beukelman, J. Light (red:er). *Exemplary practices for beginning communicators*. (ss. 59-95) Baltimore: Paul H. Brookes Publishing Co.
- Johansson, I. (1988). *Språkutveckling hos handikappade barn*. Studentlitteratur.
- Jolleff, N., McConachie, H., Winyard, S., Jones, S., Wisbeach, A., Clayton, C. (1992). Communication aids for children: procedures and problems. *Developing Medicine and Child Neurology*, 34, 719-730.
- Light, J., Collier, B., Parnes, P. (1985). Communicative interaction between young nonspeaking physically disabled children and their primary caregivers: part 1 – discourse patterns, part 2 – communicative function, part 3 – modes of communication. *AAC Augmentative and Alternative Communication*.
- Mahoney, G., Boyce, G., Fewell, R., Spiker, D., & Wheeden, C.A. (1998). The relationship of parent-child interaction to the effectiveness of early intervention services for at-risk children and children with disabilities. *Topics in Early childhood special education*, 18, 5-17.
- Mahoney, G., & Powell, A. (1986). *Transactional intervention program teacher's guide*. Farmington, CT: Pediatrics Research and Training Centre.
- Mahoney, G., & Powell, A. (1988). Modifying parent-child interaction: Enhancing the development handicapped children. *Journal of Special Education*, 22, 82-96.
- Mahoney, G., Powell, A., & Finger, I. (1986). The maternal behavior rating scale. *Topics in Early Childhood Special Education*, 6(2), 44-56.
- McConachie, H., & Pennington, L. (1997). In-service training for schools on augmentative and alternative communication. *European Journal of Disorders of Communication* 32: 277-288.
- Pennington, L., Goldbart, J., Marshall, J. (2004). Interactiontraining för conversational partners of children with cerebral palsy: a systematic review. *International Journal of Language and Communication Disorders*, 39, 151-170.
- Pennington, L., Jolleff, N., McConchie, H., Wisbeach, A., Prince, K. (1993). "My Turn to Speak" – A Team Approach to Augmentative Communication. London: *Institute of Child Health*.
- Pennington, L., & Thomson, K. (2007). It Takes Two To Talk – The Hanen Program and families of children with motor disorders: a UK perspective. *Journal compilation. Blackwell Publishing Ltd, Child: care, health and development*, 33, 691-702.
- Pepper, J., & Weitzman, E. (2004). 3rd ed. *It Takes Two to Talk*. Canada: Beacon Herald Fine Printing Division.
- Sevcik, R., & Ronski, M.A. (2002). The role of language comprehension in establishing early augmented conversations. I.J., Reichel, D., Beukelman, & J., Light (red.), *Exemplary Practices for Beginning Communicators* (ss. 25-57). Baltimore: Paul H. Brookes Publishing Co.
- Svartdal, F. (2001). *Psykologins forskningsmetoder*. Stockholm: Liber AB.

The Hanen Centre. www.hanen.org
Thunberg, G. (2007). AKKTIV projektskiss. Göteborg.

EFFEKTIV

Instrument för bedömning av föräldrars kommunikativa stil

Ebba Almsenius & Louise Karlsson

EFFEKTIV - Instrument för bedömning av föräldrars kommunikativa stil

Det här instrumentet är utformat för att bedöma hur föräldrar kommunicerar med barn som har kommunikationssvårigheter. Instrumentet är i första hand utarbetat i syfte att utvärdera effekten av kommunikationskursen AKKTIV- AKK, tidig intervention. Denna kurs riktar till föräldrar som har barn med kommunikationssvårigheter och syftar främst till att öka föräldrarnas kunskap om kommunikation och stödjande åtgärder.

Innehåll

1. Manual
 - 1:1 Definitioner
 - 1:2 Instruktioner
 2. Bedömningsformulär
-

1. MANUAL

1:1 Definitioner

Imitera - Då barnet är på en tidig utvecklings- och kommunikationsnivå imiterar föräldern barnet i syfte att stimulera kommunikation, träna turtagning m.m. Föräldern imiterar barnets vokalisationer, rörelser, gester och mimik. Skiljer sig från repetition, se definition nedan.

Kommunikation - Innefattar talat språk, kroppskommunikation (gester, rörelser, mimik, vokalisationer, blickar, handlingar, lek som inbegriper turtagning), samt yttranden med AKK.

Kommunikation kan vara såväl avsiktlig som oavsiktlig. Kommunikationen hos barn på en tidig nivå kännetecknas inte av samma medvetenhet som hos barn som kommit längre i sin utveckling.

Repetera - Föräldern repeterar barnets tecknade och talade yttranden samt yttranden producerade med hjälpmedel. Föräldern repeterar i syfte att förstärka och bekräfta att han/hon förstått barnet. T.ex. barnet säger ”boll” och föräldern upprepar ”ja, boll”.

Öppen fråga - Fråga som ger barnet valfrihet att svara annat än ja eller nej (oberoende av kommunikationssätt). Utgör motsats till ”sluten fråga”, som besvaras med ja eller nej.

1:2 Instruktioner

1. Läs igenom formuläret noggrant, så du vet vad det är du ska bedöma.

Påståendena handlar om föräldrarnas kommunikativa stil och står i fet stil. Påstående 1-11 åtföljs ofta av exempel. Exempelen utgör endast förslag på hur det kommunikativa beteendet (påståendet) hos föräldern kan ta form. **Det är det fetstilta påståendet du ska bedöma!**

2. Titta på filmen.
-

3. När du har sett klart filmen, spola tillbaka och gå igenom påstående 1-11 minut för minut. Om föräldern utför det kommunikativa beteendet (påståendet) under den minut du granskar sätter du ett kryss i rutan för den aktuella minuten. Om det kommunikativa beteendet saknas under den aktuella minuten lämnar du rutan tom. Var uppmärksam på att vissa exempel på beteenden täcks in av flera av påståendena (t.ex. utgör "imitera" exempel i påstående 1, 5 och 7). Du får gå tillbaka i filmen så många gånger du vill. Viktigt att tänka på då du spolar tillbaka i filmen är att minut 1 i bedömningsformuläret motsvaras av minut 0-1 i speltid, minut 2 i bedömningsformuläret motsvaras av minut 1-2 i speltid osv.

Därefter skattar du påstående nr 12 och 13; "Föräldern visar värme och intresse för barnet och aktiviteten" respektive "Föräldern anpassar sig till barnets utvecklingsnivå och kommunikativa förmåga". Här ska du göra en övergripande bedömning och skatta i vilken omfattning föräldern uppfyller påståendena. Skattningsskalan innehåller fem steg. En etta innebär att föräldern **aldrig** uppvisar det aktuella förhållningssättet, medan en femma innebär att föräldern gör det **genomgående**. Två, tre och fyra i skattningsskalan representerar **sällan**, **ibland** och **ofta**.

4. Summera avslutningsvis alla kryss i formuläret. Först summerar du antal kryss för varje påstående. Skriv summorna i kolumnen längst ut till höger. Därefter summerar du antal kryss för varje minut. Skriv summorna i raden längst ner. Räkna till sist ut totalsummor för påståenden respektive minuter.

2. BEDÖMNINGSFORMULÄR

1. Föräldern uppmärksammar och bekräftar barnets kommunikation genom att t.ex.:

- använda mimik och kroppsspråk.
- imitera (vokalisationer, rörelser, gester, mimik etc).
- repetera (tecknade och talade yttranden samt yttranden producerade med hjälpmedel).
- sätta ord på det barnet kommunicerar och gör.
- fråga och svara.
- kommentera.
- följa i leken/aktiviteten

2. Föräldern anpassar sin fysiska placering till barnet genom att t.ex.:

- vara nära barnet.
- vara vänd mot barnet.
- sitta på golvet eller vara på samma nivå som barnet.
- förhålla sig till aktiviteten på ett fysiskt adekvat sätt.

3. Föräldern ger utrymme för barnet att kommunicera genom att t.ex.:

- observera och vänta förväntansfullt på initiativ eller respons.
- hålla ett lugnt tempo, så att barnet ges mycket tid att ta initiativ eller ge respons.
- lyssna - ge barnet tid att kommunicera klart.

4. Föräldern lockar barnet att kommunicera genom att t.ex.:

- placera föremål som barnet tycker om utom räckhåll och sedan vänta.
- göra något som barnet inte förväntar sig och sedan vänta.
- stoppa mitt i en välbekant aktivitet och sedan vänta.
- erbjuda bara en liten bit och sedan vänta.
- göra en aktivitet som barnet inte klarar utan föräldrarnas hjälp och sedan vänta.
- berätta något och sedan vänta.

5. Föräldern imiterar barnet genom att t.ex.:

- imitera vokalisationer.
- imitera rörelser.
- imitera gester.
- imitera mimik.

6. Föräldern förtydligar sin kommunikation genom att t.ex.:

- betona viktiga ord.
- använda varierad intonation.
- prata i korta meningar.
- prata i enkla meningar.
- använda mimik och gester.
- ta hjälp av föremål i omgivningen eller annan AKK.

7. Föräldern kommunicerar utifrån barnets intressefokus eller samtalsämne genom att t.ex.:

- följa i leken/aktiviteten.
- kommentera, berätta och förklara.
- fråga och svara.
- imitera.

8. Föräldern utvecklar barnets kommunikation genom att t.ex.:

- sätta ord på (verbalt eller med AKK) det barnet kommunicerar.
- repetera barnets yttranden och korrigera uttal, utförande av tecken och grammatik.
- repetera det barnet kommunicerar och utveckla innehållet.

9. Föräldern ställer öppna frågor.

10. Föräldern gör det möjligt för barnet att använda föremål bilder, kommunikationskort eller pratapparater genom att se till att hjälpmedlen finns inom räckhåll för barnet.

11. Föräldern använder AKK i form av föremål, manuella tecken, bilder, kommunikationskort eller pratapparater.

Påståenden	Minut:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	S:a
1. Föräldern uppmärksammar och bekräftar barnets kommunikation																	
2. Föräldern anpassar sin fysiska placering till barnet																	
3. Föräldern ger utrymme																	
4. Föräldern lockar																	
5. Föräldern imiterar barnet																	
6. Föräldern förtydligar sin kommunikation																	
7. Föräldern kommunicerar utifrån barnets intressefokus eller samtalsämne																	
8. Föräldern utvecklar barnets kommunikation																	
9. Föräldern ställer öppna frågor																	
10. Föräldern gör det möjligt för barnet att använda föremål, bilder etc																	
11. Föräldern använder AKK i form av manuella tecken, bilder, m.m.																	
	S:a/minut:																

12. Föräldern visar värme och intresse för barnet och aktiviteten.

13. Föräldern anpassar sig till barnets utvecklingsnivå och kommunikativa förmåga.

Aldrig sällan ibland ofta genomgående

Aldrig sällan ibland ofta genomgående

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5